

A fekete pont – Műhelyfoglalkozás

(Értjük egymást?! Konferencia, 2013. november 23.)

Foglalkozásvezető: Bethlenfalvy Ádám (InSite)

A foglalkozáson 11 fő vett részt, 9 nő és 2 férfi. A résztvevők között aktív pedagógusok, iskolapszichológusok, oktatási szakértők és civil szülők is megtalálhatók voltak, valamint egy általános iskola hetedik évfolyamába járó tanuló is. A kezdő bemutatkozási kör után a foglalkozásvezető egy pár perces – ún. fórum színház – jelenettel kezdett. Egy negyedik osztályos fiú – Máté – bőrébe bújva bemutatta, hogy miként érkezik haza a gyerek az iskolából. (A teremben félkörben elhelyezett székeken, mintegy nézőként foglaltak helyet a műhelyfoglalkozás résztvevői.)

A jelenet a következő volt: Máté hazatérve az iskolából az ajtót hangosan bevágja maga után. Hátizsákját mérgesen földhöz vágja, majd szomorúan leül a szobájában, s maga elé mered.

E rövid játék után, a foglalkozásvezető a szerepből kilépve mégegyszer elismétli, hogy hány éves a kislány, s hogy az általános iskola melyik évfolyamába jár. Megkéri a résztvevőket, hogy tegyenek fel kérdéseket a kislánynak, bármiről, amit szeretnének tőle megtudni. Az instrukció után ismét visszalép a szerepbe, s Mátéként, szemben ülve a kérdezőkkel, válaszol az elhangzott kérdésekre. Ebből a párbeszédéből megtudhatjuk, hogy a kislány rossz kedvét az okozza, hogy az osztályfőnöke ismét megszigta, mert zavarta az órát. Ő ezt jogtalannak érzi, hiszen mindig minden feladatot megold, csak gyorsabban, mint az osztálytársai, s hogy unalmát elűzze, amíg várakozik a társaira, megpróbál beszélgetni, játszani.

Amikor a kérdések helyett már tanácsok kezdenek megfogalmazódni, akkor Ádám kilép a szerepből, s mindenkit arra kér, próbáljon szülőként reagálni a szituációra, s egyénileg gondolják végig, miként kezdeményeznék párbeszédet a kislánnyal. Egy résztvevő vállalja, hogy szülőként belép Máté szobájába. A szobában ekkor épp az ablakon bámul ki a kislány. A belépő szülő megpróbál beszélgetést kezdeményezni. A feltett kérdésekre rövid, általános válaszokat kap: a szokásos volt az iskolában, a tanító néni megint „hülye” volt, semmi sem történt, s most csak egy dolgot szeretne, enni. Az édesanyát játszó szereplő nem akar sem erőszakos, sem tovakodó lenni, hanem azt a taktikát választja, hogy reagálva a kislány felvetésére, a szobájából kihívja őt, s ebéd közben próbálja oldani a kislány feszültségét.

Az ezt követő kb. 10 percben a csoport közösen megvitatja, hogy véleményük szerint, helyes volt-e az édesanya problémakezelési kísérlete? Megfelelően kezdeményezett-e interakciót gyermekével? A csoporttagok egyhangúlag empatikusnak tartották a szülői megközelítést, s alkalmasnak arra, hogy a kislányt megnyissa, s elinduljon egyfajta problémaorientált szülő-gyermek párbeszéd. Ekkor Ádám ismét szerepbe lépett, s egy másik csoporttag – történetesen épp a jelen lévő tanuló – vállalta a szülői szerepet. Ebben a szülő-gyermek párbeszédben az anyuka megpróbálta a tanári szempontokat is felvillantani gyermeke előtt, s felajánlotta, hogy beszél a problémáról az osztályfőnökkel. A kislány ezt elutasította, s úgy érezte, édesanyja inkább a tanár „pártját fogja”.

A rövid jelenetet ismét közös megbeszélés követte, többen hangot adtak annak a véleményüknek, hogy a gyermek szempontjai kevésbé jelentek meg az eddigi párbeszédekben, s hogy a beszélgető szülők inkább saját nézeteiket ismertették a gyermekkel ahelyett, hogy a gyermek nézeteinek behatóbb megismerésére törekedtek volna.

A foglalkozás következő harmadában perspektívát váltottak, s a tanár szempontjai, vélt egyénisége is felépítésre került. A foglalkozásvezető három kiscsoportra sorolta a résztvevőket, s egy négyzet alakú asztalt helyezve a térbe, arra kérte őket, hogy ezt a tanári asztalt, valamint a környezetébe lévő teret töltsék meg a tanár személyes tárgyaival, olyanokkal, amelyeket a tantestületi szobában magánál tart. Minden egyes csoport három tárgyat határozhatott meg, s rajzolhatott le, s hangos magyarázatot követően egyesével elhelyezhetett a tanári asztalon, vagy annak környezetében. Az elkészített tárgyak a következők voltak:

1. csoport: 1 darab tanulói értékelési ív, 1 darab tanári eszközdoboz, 1 darab művirág
2. csoport: 1 darab tanulói értékelési ív, 1 darab osztálynapló, 1 kaktusz
3. csoport: 1 darab kávéscsésze, javításra váró dolgozatok, 1 ív foglalkozás és fogadóóra beosztás (tanári naptár)

Amikor a tanári tér elkészült, az egyik férfi résztvevő vállalta, hogy fogadóórára érkező szülőként megbeszéli gyermeke problémáit az osztályfőnökkel. A foglalkozásvezető, mint a tanuló osztályfőnöke fogadta az irodájába érkező szülőt, majd sűrű bocsánatkérések közepette pár percre magára hagyta. Ebben az időben a tanáriban egyedül ülő apuka felhívta feleségét telefonon, hogy megkérdezze, mi a helyzet a gyerekekkel, s biztosítsa a feleségét arról, hogy igyekeznek rendezni a helyzetet a tanárnővel.

A szülő-tanár beszélgetés során mindkét fél elbeszélte egymás mellett. Az édesapa felvetését, hogy a gyermek rosszkedvűen érkezik haza az iskolából, a tanár azzal hárította, hogy már rosszkedvűen érkezik az iskolába. A szülő plusz feladatokat kért a gyermeke számára, amit a tanár zokon vett, s úgy érezte az apuka jogtalanul szól bele a szakmai dolgokba.

A jelenet után a foglalkozás-résztvevők többsége megjegyezte, hogy a beszélgető felek kommunikációs problémái miatt épp a lényegről nem beszélgettek egymással, azaz nem beszéltek meg a legfontosabb dolgot, hogy mi is a kisfiú gondja, s hogy miként lehetne megoldani azt. Az sem derült ki, hogy a tanár miként gondolkodik a gyerekről, sem az, hogy a szülő milyen nevelési elveket vall. A résztvevők megfogalmazása szerint, ha a szülő és a pedagógus között nincs valós kapcsolat, akkor megfelelő kommunikáció sem tud kialakulni, csak a probléma hárítása az ami elkezd működni mindkét félnél.

A közös véleménycsere után a foglalkozásvezető az okok boncolgatására hívta fel a résztvevőket. Mi a gyermek viselkedésének az oka? Mi a szülő és a tanár közötti kommunikációs szakadék oka? Ezekre a kérdésekre a választ ún. állóképek készítésével próbálták meg feldolgozni: a már a korábbi feladatnál létrehozott kiscsoportokban folyt a munka, s mindegyik kiscsoport egy állóképet alkotott.

1. csoport: Beskatulyázva. Az állóképben a tanári asztal két szembenlévő oldalán foglalt helyet a tanár és a szülő, a gyerek pedig az asztal alatt egy dobozban ülve figyelte a szituációt.

2. csoport: Elbeszélnek egymás mellett. A szülő és a tanár ugyan egymás felé fordulva beszél, de ez csak a távolból figyelve az eseményeket tűnik beszélgetésnek, közelebb lépve jól látszik, hogy egymásra sem nézve mondják a magukét. Közöttük pedig a földön, kezét a fülére/fejére tapasztva, védekező pózban ül a tanuló.
3. Probléma van! A család és a pedagógus között egy fal húzódik. A fal mögött állva a pedagógus a család felé fordul, aki felé a családból egyedül az apa fordul, a gyermek és az anya összeborulva ellentétes irányba néz. A gyermek egy táblát tart a feje fölött egy felirattal: probléma van.

Az állóképek bemutatása után a foglalkozásvezető és a résztvevők közösen értékelték a műhelyfoglalkozás egészét. A konklúzió fő kérdése: Hol kezdődhet a probléma kezelése? A műhelyen részt vevő gyakorló pedagógusok hangsúlyozták, a jól működő szülő pedagógus kommunikáció nem a problémamegoldással kezdődik, hanem épp a sikeres problémamegoldást az addigi közös élmények, empátikus párbeszédok alapozzák meg. A cél a prevenció, a tudatos kapcsolatépítés, mert a felmerülő nehézségek esetén a hatékony konfliktuskezelés csak erre alapozódhat.